

психічну напругу, призводить до професійної та особистісної деформації, пов'язаною з небезпекою для фізичного та психічного здоров'я, ніж ті, хто в ліквідації наслідків аварій участі не приймав.

3. Для цілей профілактики несприятливих станів працівникам ОВС та працівникам залізничного транспорту, що беруть участь в ліквідації наслідків аварій з людськими жертвами, необхідні планомірні заходи, які сприятимуть зниженню емоційної напруги, виробленню ефективних способів психологічної саморегуляції, відреагуванню негативних емоцій. До таких заходів відносяться регулярні групові релаксаційні сеанси в кімнатах психологічного розвантаження (КПР), що можуть бути побудовані на основі різних технік (медитації, аутогенні тренування, прогресивного м'язового розслаблення й інших прийомів психічної регуляції). Ефективною практикою є можливість давати співробітникам ОВС відреагувати залишкову напругу на спеціальних заходах (дебрифінгах, сеансах групової дискусії на задану тему, психодраматичних сесіях).

ЛІТЕРАТУРА

1. Сельє Г. Стресс без дистресса. -М.: Прогресс, 1979. - 253с.
2. Тарабрина Т. И. Практикум по психологии посттравматического стресса. СПб. «Питер», 2001.- 272 с.
3. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методика и тесты/ Учебное пособие. - Самара., ВАХРАХ, 2004.- 642 с.
4. Сидоренко Е.В. Методы математической обработки в психологии. - СПб.: «Речь», 2001.- 350 с.

УДК 159.76

Поповиченко М.В., магістр соціально-психологічного факультету УЦЗУ

ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ЯК КРИТЕРІЙ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ МНС ДО ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

У статті показано, що специфіка процесу психологічної готовності особового складу МНС визначається особливостями характеру службової, бойової й оперативної діяльності цих підрозділів.

Ключові слова: психологічна адаптація, психологічна готовність, діяльність в екстремальних умовах.

Актуальність проблеми. Однією з актуальних проблем сучасної психології є проблема готовності людини до трудового, спортивного, операторського, наукового, військового й іншого видів діяльності, до творчого виконання конкретних життєвих, суспільних по своїй суті завдань.

Під впливом корінних якісних змін, що трапились в країні, істотно перетворилися умови й завдання діяльності військових кадрів. Вони характеризуються екстремальністю ряду показників (тверда регламентація часу виконання завдань, що різко змінюється обстановка, посилений контроль за якістю практичних дій на техніку, шумовий і температурний вплив на органи почуттів і т.д.). До цього варто додати, що в діяльності працівників останнім часом винятково важливе місце стало займати виконання робіт з ліквідації наслідків транспортних катастроф, аварій на атомних електростанціях, хімічних підприємствах і об'єктах.

Аналіз літератури по даній проблемі. Змістовний аналіз психолого-педагогічної літератури по досліджуваній проблемі показав, що питання теорії й практики психологічної підготовки у вітчизняній педагогіці й психології стали активно розроблятися наприкінці 50-х - початку 60-х років. Посилена увага до цієї проблеми було викликана ускладненням діяльності в період бурхливого розвитку науково-технічного прогресу й, як наслідок цього, підвищенням вимогливості до психологічних характеристик людини.

Одна з перших фундаментальних робіт, спрямованих на вивчення процесу психологічної підготовки до діяльності була виконана професором А.А.Смирновим і опублікована в 1961 році в журналі «Питання психології» за назвою «Про психологічну підготовку до праці» [30]. Стаття акумулювала в собі погляди вітчизняних вчених того часу на теорію й практику психологічної підготовки до діяльності.

Починаючи з 60-х років, теорія й практика психологічної підготовки знайшли свій розвиток у різних галузях психологічної науки. У психології праці цю проблему досліджували Ф.И.Ивашенко, А.Н.Нехрюк, К.К.Платонов, Е.П.Сельков, Д.И.Фельштейн, Н.А.Цыркун, В.И.Чебышева й інші автори. У соціальній психології В.А.Зайцев, Я.Л.Коменский, Р.Я.Макаревич, Е.А.Панько, Л.А.Холева,

у педагогічній психології М.Н.Агейкіна, Л.А.Ахтарієва, Р.И.Пенькова.

В 60-і роки складається загальне розуміння концепції психологічної підготовки, аналізується її сутність, мета й завдання, уточнюється понятійний апарат, виявляються напрямки, обґрунтовуються умови підвищення її ефективності й перспективи розвитку.

Все це змушує по-новому ставити питання про готовність працівників підрозділів до діяльності в екстремальних умовах сучасної дійсності.

Також актуальність теми визначається недостатньою вивченістю аналізу змісту й структури психологічної готовності до різних видів діяльності в екстремальних умовах, опису параметрів цього стану, зовнішніх і внутрішніх умов, що викликають і визначають його динаміку, тривалість і стійкість прояву.

Метою є визначення психологічної готовності працівників підрозділів МНС до професійної діяльності, які знаходяться на різних етапах професіоналізації.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проводилося на базі Університету цивільного захисту України, а саме на факультеті післядипломної освіти. В ньому брали участь працівники підрозділів МНС України з різних областей. Їх загальна кількість - 112 респондентів: 85 слухачів первинної підготовки та 27 слухачів підвищення кваліфікації.

Таблиця

Середні значення основних показників психологічної адаптації досліджуваних працівників МНС

№ з/п	Шкали	Групи випробовуваних		р
		перепідготовка	інспектора	
1	Коммуникативный потенциал	8,39± 1,83	7,59±1,55	-
2	Морально-нравственная нормативность	7,85± 1,43	6,48±2,1	-
3	Нервно-психическая устойчивость	8,1 ±2,08	6,51±2,48	0,01
4	Адаптивные способности	5,21±1,88	3,81 ±1,96	0,01

За наслідками проведення методики багаторівневого особистісного опитувальника „Адаптивність” були отримані наступні результати, за якими можна виділити три групи психологічної адаптації.

37 досліджуваних (54%) можна віднести до першої групи, відповідно їх показникам. Особи цієї групи легко адаптуються до нових умов діяльності, до нових технічних улаштувань, швидко входять в новий колектив, достатньо легко й адекватно орієнтуються в ситуації, швидко виробляють стратегію своєї поведінки та соціалізації. Як правило, не конфліктні, мають високу емоційну стійкість. Функціональний стан осіб цієї групи в період адаптації залишається в межах норми, працездатність зберігається.

21 чоловіка (31%) відносимо до другої групи. Особи цієї групи володіють ознаками різної акцентуації, яка в звичних умовах частково компенсована і можуть виявлятися при зміні діяльності. Тому успіх адаптації багато в чому залежить від якості техніки і від зовнішніх умов середовища. Володіють не високою емоційною стійкістю. Процес соціалізації ускладнений, можливі асоціальні зриви, прояв агресивності і конфліктності. Функціональний стан в початкові етапи адаптації може бути порушений. Особи цієї групи вимагають постійного контролю і психологічної підтримки практичного психолога.

10 респондентів (15%) відносимо до третьої групи. Особи цієї групи володіють ознаками явної акцентуації характеру, їх психічний стан може характеризуватися як прикордонне. Процес адаптації протікає важко. Можливі нервово-психічні зриви, конфліктні, делинквентні вчинки. Тривале пристосування до діяльності з новою технікою або до змінених умов її використання. Низька нервово-психічна стійкість, неможливість працювати в умови стресів і в ситуаціях високого стресогеного потенціалу. Можливі тривалі порушення функціонального стану.

Для порівняльного аналізу була також проведена методика і в групі інспекорів.

5 досліджуваних (18,5%) можна віднести до першої групи, відповідно їх показникам. Особи цієї групи легко адаптуються до нових умов діяльності, до нових технічних улаштувань, швидко входять в новий колектив, достатньо легко й адекватно орієнтуються в ситуації, швидко виробляють стратегію своєї поведінки та соціалізації. Як правило, не конфліктні, мають високу емоційну стійкість.

Функціональний стан особ цієї групи в період адаптації залишається в межах норми, працездатність зберігається.

15 чоловіка (55,5%) відносимо до другої групи. Особи цієї групи володіють ознаками різної акцентуації, яка в звичних умовах частково компенсована і можуть виявлятися при зміні діяльності. Тому успіх адаптації багато в чому залежить від якості техніки і від зовнішніх умов середовища. Володіють не високою емоційною стійкістю. Процес соціалізації ускладнений, можливі асоціальні зриви, прояв агресивності і конфліктності. Функціональний стан в початкові етапи адаптації може бути порушений. Особи цієї групи вимагають постійного контролю і психологічної підтримки практичного психолога.

7 респондентів (26%) відносимо до третьої групи. Особи цієї групи володіють ознаками явної акцентуації характеру, їх психічний стан може характеризуватися як прикордонне. Процес адаптації протікає важко. Можливі нервово-психічні зриви, конфліктні, делинквентні вчинки. Тривале пристосування до діяльності з новою технікою або до змінених умов її використання. Низька нервово-психічна стійкість, неможливість працювати в умови стресів і в ситуаціях високого стресогеного потенціалу. Можливі тривалі порушення функціонального стану.

Висновки. Таким чином, специфіка процесу психологічної готовності особового складу МНС визначається особливостями характеру службової, бойової й оперативної діяльності цих підрозділів.

Здійснення службової діяльності в складних умовах жадає від особового складу забезпечення граничної зібраності, мобілізованості, пильності, уваги, активної роботи думки, упевненості в успіху, стану емоційної врівноваженості. Чим слабкіша професійна підготовка, тим більший вплив стресогенних факторів, тим більше уваги варто приділяти психологічній готовності особового складу до оперативної службової діяльності в екстремальних ситуаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева Г.М., Богомолова П.И., Петровская Г.А. Современная социальная психология на западе. - М.: Изд-во. Моск. ун-та, 1978. - 271 с.
2. Анцыферова Л.И. Психология личности как открытой системы // Вопросы психологии. - 1970. - № 5. - С. 168-177.

3. Бернштейн Н.А. Очерки по физиологии движений и физиологии активности. - М.: Медицина, 1966. - 329 с.

4. Божович Л.И. Избранные психологические труды. Проблемы формирования личности: Под ред. Д.И.Фельдштейна. - М.: Педагогика, 1993. - 211 с.

УДК 159.9-057.36

Приходько І.І., к.психол.н., старший науковий співробітник науково-дослідного центру Академії внутрішніх військ МВС України

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК МВС УКРАЇНИ

Розглянуті психологічні аспекти професійної ідентичності та направленості особистості. Проаналізовані результати соціально-психологічних досліджень майбутніх військових фахівців внутрішніх військ МВС України після проведеного стажування. Виявлені деякі проблеми в організації та проведенні стажування курсантами, визначені основні шляхи формування професійної ідентичності та направленості у майбутніх військових фахівців внутрішніх військ МВС України.

Ключові слова: професійна ідентичність, направленість, курсанти, внутрішні війська.

Постановка проблеми. Якість підготовки спеціалістів для різних сфер діяльності (психолого-педагогічної, виховної, військової тощо) багато в чому залежить від того, у якій мірі визначена у суб'єкта праці професійна ідентичність та направленість. Службово-бойова діяльність військовослужбовців внутрішніх військ МВС України проходить не просто в складних, а переважно в екстремальних умовах, пов'язаних з ризиком для здоров'я та життя, і вимагає від особистості високого рівня розвитку певних індивідуально-психологічних якостей, сформованості професійно важливих якостей, психологічної готовності до виконання службово-бойових завдань. Тому необхідність вивчення проблеми професійної ідентичності та направленості майбутніх військових фахівців є актуальною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У психології праці існує визнання, що стержнем розвитку та становлення особистості є її